

Opcat-inspektion av Kriminalvården, häktet Storboda, den 7 och 8 februari 2017

JO:s uttalande i korthet: ChefsJO konstaterar att häktet Storboda, liksom flera av de övriga häkten som inspekterats under januari och februari 2017, uppvisar brister i hur de förvarstagnas rättigheter tillgodoses. JO har tidigare uttalat att det allra bästa skulle vara om Kriminalvården kunde befrias från sitt uppdrag att ha förvarstagna som inte ska utvisas efter avtjänat fängelsestraff placerade hos myndigheten. Denna frågeställning kommer chefsJO att återkomma till inom ramen för ett initiativvärende i anledning av inspektionerna.

Vid inspektionen har det kommit fram att häktet Storboda har en rutin för kroppsvisitation av besökare som i praktiken innebär en allmän inpasseringskontroll. ChefsJO uppmanar häktet att säkerställa att en individuell prövning om behov av kroppsvisitation sker i samband med besök och understryker vikten av att tillämpningen av häkteslagen sker med förutsägbarhet och på ett rättssäkert sätt inom hela myndigheten.

ChefsJO uttalar sig även om vikten av att lämna fullständig och korrekt information om rättigheter och rutiner till de förvarstagna på ett språk som de förstår samt rekommenderar häktet att se över sina dokumentationsrutiner.

Inspektionens genomförande

På uppdrag av chefsJO Elisabeth Rynning genomförde enhetschefen Gunilla Bergerén tillsammans med föredragandena Johanna Fransson, Simon Törnvall och Eva Fridén (protokollförare) den 7 och 8 februari 2017 en oanmäld inspektion av Kriminalvården, häktet Storboda.

Inspektionen inleddes med en rundvandring i lokalerna och därefter hölls ett inledande möte med chefen för häktet Petter Wåhlberg och kriminalvårdsinspektörerna Sara Lusth, Mikael Skaldeman och Gabriel Wessman, säkerhetsansvarig. JO:s medarbetare samtalade med sex intagna och tio anställda. En översiktlig granskning gjordes av bl.a. instruktioner, incidentrapporter, säkerhetsbedömningar, tillsynsblad och avskiljningsbeslut. Inspektionen avslutades med en genomgång där JO:s medarbetare redogjorde för sina iakttagelser. Vid mötet deltog de som var närvarade vid det inledande mötet.

Syftet med inspektionen

Inspektionen är en del av JO:s uppdrag för att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning av frihetsberövade personer, Opcat-verksamheten. Denna verksamhet har under 2017 ett fokus på vilken löpande tillsyn av frihetsberövade som utförs i syfte att skydda deras liv och hälsa.

Opcat är den engelska förkortningen av tilläggsprotokollet till FN:s tortyrkonvention (Optional Protocol to the Convention against Torture). Länder som anslutit sig till protokollet har förbundit sig att inrätta ett nationellt besöksorgan som regelbundet besöker platser där personer kan hållas frihetsberövade. I Sverige har JO tilldelats detta uppdrag. Information om JO:s Opcat-verksamhet finns på JO:s webbplats.

Häktet Storboda har inte tidigare inspekterades av JO. Anstalten Storboda inspekterades den 13–14 december 2011 (dnr 6293-2011). Häktet Storboda utgörs av den tidigare anstaltsavdelningen Nyboda.

Uttalanden av chefsJO Elisabeth Rynning med anledning av inspektionen

Protokollet innehåller avslutningsvis uttalanden av chefsJO Elisabeth Rynning.

lakttagelser vid inspektionen

Organisation

Storlek och beläggning

Häktet Storboda tillhör Kriminalvårdens Region Stockholm, verksamhetsområde Storboda. Häktet öppnades i januari 2015 och har 24 platser fördelade på två lika stora avdelningar.

Vid inspektionens första dag var 22 av häktets 24 platser belagda. Samtliga intagna som var placerade i häktet är placerade hos Kriminalvården enligt beslut av Migrationsverket (förvarstagna). Fyra förvarstagna var placerade i häktet med stöd av 10 kap. 20 § första stycket 2 utlänningslagen (2005:716). Den äldste förvarstagne var 52 år och den yngste var 17 år. En förvarstagen hade vistats i häktet sedan september 2015.

Bemannning

Det finns ca 60 anställda hos verksamhetsområdet Storboda, varav 16 arbetar i häktet. Hälften av häktespersonalen är kvinnor. Personalomsättningen är ca 13 procent. Dagbemanning utgörs av tre kriminalvårdare på varje avdelning. Vid inspektionen var det bara två kriminalvårdare på varje avdelning, eftersom någon av vårdarna ofta är upptagen i klientsamtal eller förvarsförhandlingar. Den ansträngda personalsituationen har resulterat i att häktet skulle utökas med två årsarbetstider och en klienthandläggare från och med slutet av februari 2017. De anställda i häktet är rekryterade inom Kriminalvården och har genomgått en etableringsutbildning med tema förvarstagna. Enligt

häktesledningen är nästan alla anställda tvåspråkiga. Två kriminalvårdare talar arabiska. Det finns också rysktalande och spansktalande vårdare.

I samtal med personal kom det fram att vid tidpunkten för inspektionen var flera av de ordinarie kriminalvårdarna på en utbildning under en 20-veckorsperiod. Under tiden bedrevs verksamheten med hjälp av timvikarier och kriminalvårdare från anstalten. Det finns ett vaktrum på varje avdelning. Två vårdare ska befinna sig i varje vaktrum. Därifrån har de överblick över avdelningen och dagrummet.

Isoleringsbrytande åtgärder

En kriminalvårdare är ansvarig för sysselsättningen i häktet. Det finns ingen skriftlig instruktion för denna arbetsuppgift.

De förvarstagna erbjuds sysselsättning som de får ersättning för såsom städning av köket, korridorerna och sporthallen samt tvättning. Aktiviteter såsom matlagning, bakning, yoga och tipspromenad erbjuds regelbundet. Kommunens bibliotek kommer till häktet en gång i veckan för att låna ut böcker. En lokal håller på att iordningställas för sysselsättning av lättare slag.

I samtal med personal kom det fram att initiativet till olika aktiviteter måste komma från de förvarstagna, eftersom erfarenheter visar att det då också finns en motivation. Avsaknaden av ordinarie personal innebär att det är svårt att avgöra vilken slags sysselsättning som kan erbjudas, eftersom den tillfälliga personalen inte känner de förvarstagna lika bra. Även sammansättningen av förvarstagna avgör hur benägna de är att delta i olika aktiviteter.

I samtal med förvarstagna uppgav alla att de hade för lite att göra på dagarna. Samtliga som JO:s medarbetare talade med önskade meningsfulla varierande aktiviteter. De lämnade förslag såsom utbildning i bl.a. språk, tillgång till internet och dagstidningar, generösare öppettider på gymmet och sporthallen, fler och längre utomhusvistelser samt aktiviteter på den stora rastgården. Flera förvarstagna uppgav att de inte hade blivit erbjudna aktiviteter.

Den fysiska miljön

Bostadsrummen är standardutrustade och försedda med toalett. Fönstren är försedda med persienner som går att reglera av den förvarstagne och det går att se ut över omgivningarna. Varje avdelning är uppdelad på två korridorer. Det finns två duschrum och gemensamhetsutrymmen, bl.a. gym, tv-rum och samtalsrum på varje avdelning. Det noterades att ett av gymmen var litet och utan fönster. Förvarstagna får bära egna kläder, men väljer oftast att använda häktets kläder.

Det finns en större rastgård med möjlighet till motion som är omgärdad av tre huskroppar som är två och tre våningar höga. Den fjärde sidan är försedd med gallerstängsel. Takstolen från huskropparna ger ett visst regnskydd. Taken och gallret är försedda med concertina-taggråd. Det går att se omgivningen,

horisonten och himlen från rastgården. Marken är täckt av gräs och plattor och gården är försedd med bänkar och bord.

Måltider

De förvarstagna serveras frukost kl. 08.00, lunch kl. 11.30 och middag kl. 16.00. Inläsning för natten sker därefter.

Inskrivning

Häktet använder sig av anstaltens instruktion för inskrivning av intagna. För förvarstagna sker inskrivning efter en checklista med elva punkter som är fristående från instruktionen om inskrivning. Checklistan har inga hänvisningar till författningar eller myndighetsföreskrifter.

I de samtal som JO:s medarbetare förde med inskrivningspersonalen kom det fram att det är kriminalvårdare som tar emot förvarstagna och att det vakthavande befälet skriver in dem i Kriminalvårdsregistret (KVR). Dagtid under vardagar är det främst en anställd som sköter inskrivningarna till häktet och till anstalten. Hon genomför bl.a. suicidbedömningar och skyddsvisitationer av samtliga som skrivs in. Transportpersonalen brukar närvara vid inskrivningen och det vakthavande befälet finns i rummet intill inskrivningen. Vidare kom det fram att inskrivna fotograferas och att fotografiet används på en signalementsblankett. Fotografiet förstörs när den förvarstagne har skrivits ut från häktet. Förvarstagna får information om sina rättigheter och får ringa samtal först när de kommer till avdelningen. På avdelningen erbjuds de förvarstagna att byta kläder och deras egna kläder visiteras i samband med klädbytet.

Vidare uppgav inskrivningspersonalen att de själva avgör om tolk eller annan personal ska närvara vid inskrivningen. Det finns inte några rutiner om hur användning av tolk ska dokumenteras och vårdarna dokumenterar därför på olika sätt. Det vakthavande befälet för in uppgifter om bokning av tolk i en särskild VB-logg. Av den framgår även språk och beställningsnummer.

Vid en översiktlig granskning av handlingar noterades att uppgift om tolk hade dokumenterats på vissa suicidbedömningar och i enstaka daganteckningar i KVR. Däremot saknades uppgifter om vilket språk som det hade tolkats till på screeningblanketterna.

Screening

Kriminalvården har två blanketter för suicidscreening varav en används i samband med inskrivningen och den andra används vid en förnyad screening. En screening under vistelsen i häktet kan t.ex. genomföras när ett nytt förvarsbeslut har meddelats. Av instruktionen för inskrivning framgår att det är det vakthavande befälet som är ansvarig för att suicidscreening genomförs och att den utförs av denne eller annan utbildad personal (sjuksköterska eller psykolog).

Efter genomförd screening görs en bedömning av den förvarstagnes mående och om det finns behov av särskild tillsyn. Om suicidscreeningen ger indikation

på riskmående kontaktas sjukvården, i första hand sjuksköterskan därefter jourläkaren eller S:t Görans sjukhus. I väntan på sjukvårdens bedömning placeras den förvarstagne i ett rum i avskildhetsavdelningen under ständig tillsyn, alternativt 15 minuters tillsyn. Om det fattas ett beslut om placering i avskildhet noteras detta på screeningblanketten. Det vakthavande befälet dokumenterar kallelse av jourläkare och vad som händer därefter i sin logg.

I samtal med personal kom det fram att några anställda hade genomgått en utbildning i suicidscreening. Det vakthavande befälet beaktar sjuksköterskans bedömning och vid osäkerhet kontaktar denne läkare.

Information till förvarstagna

JO:s medarbetare noterade att den skriftliga instruktionen för inskrivning i häktet anger att viktig information om vad som gäller för anstaltsvistelsen ska lämnas av den inskrivningsansvarige. Den anställde som genomför inskrivningssamtalet ska dokumentera att samtalet genomförts och att den förvarstagne har fått information om regler och rutiner. Ett ankomstsamtal ska hållas på avdelningen och det är tillräckligt att det görs på ett fungerande språk. Häktets rutiner, Dagordning för klienter på häktet Storboda, och klientinformationen, Information Förvarstagna Häktet Storboda, ska lämnas till den förvarstagne. Klientinformationen finns på svenska och fem ytterligare språk: engelska, franska, spanska, arabiska och ryska. Det dokumenteras inte att den skriftliga informationen har lämnats.

I samtal med personal kom det fram att ankomstsamtalen på avdelningen hålls på svenska eller engelska. Om den förvarstagne inte förstår, får han ingen annan information av personalen, såvida inte de behärskar ett språk som den förvarstagne förstår. De förvarstagna på avdelningen hjälper till att förklara för varandra hur det fungerar i häktet.

I samtal med förvarstagna kom det fram att de flesta inte hade fått någon skriftlig information, inte ens efter förfrågan. Några förvarstagna hade begärt att få tala med tolk efter inskrivningen men nekats, t.ex. vid samtal med gränspolis. Det vanligaste sättet att få reda på hur det fungerar i häktet var genom att fråga andra förvarstagna.

Av granskade daganteckningar framgick att ankomstsamtalet endast i några fall hade dokumenterats.

Häktesplaner och kontaktpersoner

Det upprättas ingen häktesplan för förvarstagna och det utses inga kontaktpersoner för dem.

Tillsyn

Det sker ingen tillsyn av de förvarstagna mellan inlåsning kl. 17.30 och upp-låsning kl. 08.00.

I samtal med förvarstagna bekräftades att ingen tillsyn sker efter middagsmålet. Flera förvarstagna uttryckte att de ville vara längre tid i gemensamhet. En förvarstagen konstaterade att den tid som han var inlåst i bostadsrummet i häktet var längre än den tid som han var inlåst när han hade verkställt ett fängelsestraff i anstalt.

Placering i häktet

Det är Kriminalvårdens placeringssektion som har ett nationellt uppdrag att fördela de förvarstagna som placerats hos Kriminalvården. Det rör sig om förvarstagna som kräver en annan säkerhetsnivå och de placeras i häkte eller anstalt efter beslut av Migrationsverket när den förvarstagne inte bedöms ha förutsättningar att vistas i ett förvar. När en förvarstagen skrivs in i häktet Storboda har denne i regel varit placerad i ett annat häkte tidigare. Detta förfarande är ett sätt för Kriminalvården att få bättre kännedom om den förvarstagne inför en eventuell placering på en gemensamhetsavdelning i häktet Storboda.

Säkerhetsbedömningar

Inför en eventuell placering i häktet Storboda kan personalen kontrollera tidigare säkerhetsbedömningar för att bedöma om en förvarstagen är lämplig för en placering i häktet. När en förvarstagen skrivits in i häktet Storboda görs en förnyad säkerhetsbedömning av den säkerhetsansvarige i häktet. Efter varje arbetspass sker en skriftlig säkerhetsöverlämning. Däremot förekommer inte något strukturerat återkopplingsarbete. Kriminalvården har ofta ingen kännedom om de förvarstagna som är placerade i häktet på grund av säkerhetsskäl enligt 20 kap.10 § 2 utlänningslagen, eftersom de inte förekommer i KVR. Denna grupp förvarstagna har inte någon ”anstaltsvana” till skillnad från de förvarstagna som verkställt ett fängelsestraff och därför är riskerna för frustration bland dem större. Möjligheterna till differentiering i häktet är små. Avdelningarna är helt separerade från varandra. Det förekommer att avdelningskorridorerna sektioneras, t.ex. om det inte finns tillräckligt med personal för att hålla avdelningarna öppna. Om de förvarstagna inte fungerar ihop placeras de i andra häkten, såsom häktet Sollentuna. Konsekvensen blir då att de placeras mer isolerat.

Samtal med förvarstagna

De förvarstagna uppgav att häktet Storboda är bättre än övriga häkten, eftersom det är mer öppet och de får vara i gemensamhet. Önskemål om att tillvaron skulle vara mindre fängeslik framfördes. Flera av de förvarstagna uttryckte önskemål om att bli återplacerade i ett av Migrationsverkets förvar. De hade svårt att förstå varför de var kvar i häktet, eftersom flera av dem inte var dömda för brott och att de hade varit skötsamma under hela vistelsen i häktet.

Beslut om placering av en förvarstagen i avskildhet

Det fattas ett avskildhetsbeslut när det bedöms att en förvarstagen inte kan vara placerad i gemensamhet. Det finns två rum för placering i avskildhet som är

försedda med plexiglas. En förvarstagen står under ständig tillsyn eller ses till var 15:e minut under avskildheten. Rummen är inte avsedda för någon längre placering i avskildhet och en förflyttning genomförs så fort som det är möjligt under förutsättning att det föregåtts av ett försök att få till stånd en lösning inom häktet. Det finns ingen möjlighet att bälteslägga förvarstagna.

Kroppsvisitation

De förvarstagna skyddsvisiteras stickprovsvis efter att de varit ute på promenadgårderna. Vid visitationerna hittar personalen ofta cigaretter.

Besökare

Alla besökare går igenom en larmbåge. Inför ett besök får besökarna inte någon information av Kriminalvården om detta. Besökarna får lämna sina mobiltelefoner innan de passerar larmbågen. Om larmbågen ger utslag tillfrågas besökaren om han eller hon har mobiltelefon på sig. Om besökaren nekar görs ingen ytterligare visitation. Efter besöken får de förvarstagna passera genom larmbågen. Det noterades att häktet inte omfattades av ett generellt beslut om allmän inpasseringskontroll. Det fattades inte heller några individuella beslut om kroppsvisitation.

I den skriftliga klientinformationen anges att det är den förvarstagnes uppgift att informera besökarna om att en visitation sker vid ankomsten till häktet genom att de får passera en metallbåge eller att visitationen genomförs med hjälp av en hund.

Kontakt med omvärlden

Telefoni

Det finns telefoner på avdelningarna som förvarstagna kan använda på egen bekostnad med telefonkort för att ringa samtal inom systemet Intagnas telefoni inom Kriminalvården (INTIK-systemet). Utöver det tillåter personalen förvarstagna att ringa anhöriga utomlands och myndighetssamtal på Kriminalvårdens bekostnad från vaktrummet. Telefonkontakter med Polismyndigheten och Migrationsverket dokumenteras.

I samtal med förvarstagna kom det fram att de hade begärt att få hjälp med att ta reda på telefonnummer till anhöriga, eftersom de inte har tillgång till sina mobiltelefoner, men att personalen inte hade varit behjälplig.

Besök

Alla besök till en förvarstagen registreras i en liggare med undantag av besök från Migrationsverket och Polismyndigheten. Orsaken till detta är att personalen från de båda myndigheterna får komma och gå på ett annat sätt än andra besökare. Bedömningen av om ett besök ska tillåtas är mer generös än den bedömning som görs när det gäller anstaltsbesök. Förvarstagna får bära sina egna kläder vid besök.

Förvarstagna uppgav i samtal att Migrationsverket hade besökt dem, men att det skedde sällan, någon enstaka gång varannan månad. De flesta kontakter genomfördes via videolänk. Efter ett besök får de förvarstagna byta kläder och ibland går de igenom en larmbåge. En förvarstagen hade nekats att bära egna kläder vid ett besök av en närstående.

Återvändandesamtal

Häktesledningen planerar att hålla återvändandesamtal med förvarstagna. Idén har kommit upp, eftersom Migrationsverket genomför sådana samtal. Syftet med samtalen är att förbereda och motivera förvarstagna att bli resklara från häktet. Genom samtalen kan Kriminalvården få mer kunskap om de förvarstagnas återvändande och samverka med Polismyndigheten och Migrationsverket.

Hälso- och sjukvård

Det finns en sjuksköterska i tjänst på vardagar kl. 6.00–15.00. Sjuksköterskan deltar på morgonmötet som hålls kl. 9.00–9.30 och får information om de förvarstagna.

I samtal med sjuksköterskan kom det fram att hon träffade alla nyinskrivna, dvs. förvarstagna som inte tidigare hade varit inskrivna inom Kriminalvården. I övrigt skedde inte någon uppsökande verksamhet. För att komma i kontakt med sjukvården får de förvarstagna fylla i en tidsbeställning till sjukvårdsmottagningen. Blanketten viks och läggs i hennes postfack utan kuvert.

Sköterskan träffar de förvarstagna redan vid inskrivningen om suicid-screeningen ger vissa indikationer. Det förekommer att hon inte är överens med det vakthavande befälet om bedömningen av om det finns behov av tillsyn efter screening. Förvarstagna som inte vill medverka till en undersökning är svåra att bedöma och behandla. Den information och dokumentation som hon får av anställda om förvarstagna varierar mycket beroende av vem som lämnar den.

I samtal med personal kom det fram att sjuksköterskans arbetstider inte är optimala, eftersom hon inte är på plats under den hela tid som förvarstagna är vakna. Kriminalvårdarna hjälper de förvarstagna med att fylla i tidsbeställningar till sjukvårdsmottagningen, eftersom de har svårigheter med att skriva. Blanketten viks och tejpas innan kriminalvårdarna lägger den i sjuksköterskans postfack.

I samtal med flera förvarstagna kom det fram att de inte visste hur de skulle göra för att få kontakt med sjukvården. Några förvarstagna hade meddelat muntligt att de ville träffa sjuksköterskan utan att få vidare hjälp. Andra hade i stället erbjudits att träffa en psykolog. Några förvarstagna hade begärt att få träffa en läkare men hade inte fått göra det.

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare redogjorde för sina iakttagelser vid inspektionen.

Kriminalvårdens medarbetare lämnade följande kommentarer.

JO:s medarbetare redogjorde för att det finns instruktioner som utgår från anstalten Storbodas verksamhet och inte häktets, t.ex. rutiner för inskrivning. Konsekvensen blir en otydlighet i hur uppgifterna ska utföras. I samtal med personal har det kommit fram att de då blev hänvisade till sina egna utarbetade rutiner för att sköta olika arbetsuppgifter. Detta medför i sin tur att de förvarstagna inte kan förutsäga hur t.ex. de dagliga rutinerna kommer att utföras utan måste förhålla sig till varje enskild kriminalvårdare.

Häktesledningen uttryckte att de skulle se över sina instruktioner och rutiner.

Inskrivning

Häktesledningen uppgav att inskrivningspersonalen inte ska fotografera förvarstagna och att detta kommer att tas upp med personalen. Det finns inga signalementsblanketter i de förvarstagnas akter. Däremot används blanketten i anstalten.

Häktesledningen konstaterade att rutinen för yttlig kroppsbesiktning är olika beroende på bemanning.

Screening

Häktesledningen uppgav att suicidbedömningen ska utföras av kriminalvårdare som genomgått en kurs om bl.a. sjukdomstillstånd och självmord. När bedömningen är utförd meddelar kriminalvårdaren det vakthavande befälet om det föreligger någon förhöjd risk. Således är det snarare instruktionen som inte stämmer överens med den faktiska rutinen. Det sker ingen särskild uppföljning av inskrivningsarbetet.

Blanketten för suicidscreening ger ett underlag för en bedömning om det finns behov av tillsyn. Om någon av frågorna på blanketten besvaras jakande ska den förvarstagne träffa sjukvården. Även om alla frågor besvaras nekande kan andra faktorer leda till att det vakthavande befälet fattar beslut om särskild tillsyn. Enligt häktesledningen ska det vakthavande befälet i princip inte fatta ett beslut om tillsyn som går emot sjuksköterskans bedömning av förhöjd risk för självmord.

Information till förvarstagna

Det framhölls att det utöver överlämnandet av den skriftliga informationen är nödvändigt att muntligt upprepa informationen vid flera tillfällen för att försäkra sig om att den förvarstagne har förstått vad den innebär.

Tillsyn

Det sker ingen regelbunden tillsyn av de förvarstagna kl. 17.30–7.00. Den tillsyn som kan äga rum är om en förvarstagne ringer på och i samband med medi-

cinutdelning, i de fall medicinen förvaras av Kriminalvården. Under dagtid får de förvarstagna vistas i gemensamhet tillsammans med andra förvarstagna på avdelningen med undantag för inlåsnings kl. 12.00–13.00.

Ledningen uppgav att tiden i gemensamhet hade kortats ned. Inlåsnings för kvällen sker nu kl. 17.30 mot tidigare kl. 19.00 på grund av att de förvarstagna inte orkade vara i gemensamhet så länge, de upplevdes vara frustrerade och uppgivna. Förändringen gav en noterbar effekt och grupperna blev lugnare och fungerar bättre nu. Skälet till förändringen var mest en ordnings- och säkerhetsfråga, men också en bemanningsfråga. Bemanningen inom Kriminalvården är lägre än vad den är på Migrationsverkets förvar.

När de förvarstagna vistas i gemensamhet har kriminalvårdarna till uppgift att vara tillsammans med dem. Det är viktigt att kriminalvårdarna är synliga på avdelningarna och talar med de förvarstagna, eftersom bristande kommunikation är en källa till missuppfattningar och ytterst konflikter.

En kriminalvårdare kan ha uppgiften att bevaka telefonen inne på kontoret, men samtidigt ha kontroll på vad som händer på avdelningen. Ensamarbete definieras som att inte kunna göra sig hörd akustiskt utan hjälpmedel.

Det sker inget systematiskt uppföljningsarbete av tillsyn, såsom bemannings-situationen i förhållande till incidenter i samråd med sjukvården. Uppföljning efter incidenter i form av diskussioner sker företrädesvis på morgonmöten och vid överlämningar i samband med skiftbyten. Häktesledningen uppgav att det är mer fokus på det systematiska säkerhetsarbetet. Arbetet med ”riskintagna”, dvs. förvarstagna som drar sig undan, sker genom att aktivera och uppmana dem att ta kontakt med andra. Varje vecka följer häktet upp alla förvarstagna.

Isoleringsbrytande åtgärder

Häktesledningen betonade att utgångspunkten för olika aktiviteter är att initiativet kommer från de förvarstagna. En ny lokal för sysselsättning är under planering och ett arbete pågår för att förvarstagna ska kunna få vistas på den större promenadgården. Det är viktigt i sig att få lämna avdelningen under en del av dagen.

Tidigare fick de förvarstagna utöver en timmes utomhusvistelse, en s.k. rökpromenad tre gånger dagligen. Den har nyligen tagits bort på grund av bemanningsbrist. Det är svårt att ordna en bra sysselsättning. För utbildning krävs utbildade lärare. Häktesledningen uppgav att de försöker ordna aktiviteter för förvarstagna motsvarande sådant arbete som intagna har i anstalten. Frågan om sysselsättning är ytterst en fråga om säkerhet, eftersom alla förvarstagna mår bättre av att ha någonting att göra. Frågor om att utse kontaktpersoner och upprätta häktesplaner har också diskuterats.

Kontakt med omvärlden

Häktesledningen uppgav att uppdraget är att förbättra villkoren för förvarstagna i häktet och att det är i förhållande till övriga platser inom Kriminalvården.

Datorer

Häktesledningen har begärt att få dispens från att behöva använda Kriminalvårdens standarddatorer. Det skedde i samband med att anstalten Norrtälje stängdes för förvarstagna. Frågan tappades bort och har återupptagits av häktet på regional nivå. Kriminalvårdens IT-avdelning arbetar med att finna en tillfredsställande lösning. Anledningen är att de förvarstagna behöver få utökade kontaktmöjligheter, såsom Skype utan kamera och Facebook. Målsättningen är att eftersträva att de förvarstagna får samma tillgång till dator som i Migrationsverkets förvar.

Återvändandesamtal

Det är Migrationsverket eller Polismyndigheten som har ansvaret för att den förvarstagne återvänder i enlighet med beslut av Migrationsverket eller beslut av domstol om utvisning. Häktesledningen uppgav att den skulle fundera vidare på Kriminalvårdens uppdrag i detta sammanhang tillsammans med Kriminalvården, region Stockholm.

Kroppsvsitation

Larvbåge

Alla besökare går igenom en larvbåge. Det noterades att häktet inte omfattas av Kriminalvårdens beslut om allmän inpasseringskontroll. Häktesledningen uppgav att det inte har fattats individuella beslut om kroppsvsitation. Häktet upplystes om gällande regler för allmän inpasseringskontroll.

Hälso- och sjukvård

Häktesledningen förklarade att sjuksköterskan haft auskultation på annan anstalt och att det kan vara en förklaring till att det upplevs som att hon inte är på plats.

Dokumentation

Häktesledningen uppgav att det inte finns någon skriftlig rutin för ankomst-samtal med förvarstagna, utan endast för intagna i anstalten. Förvarstagna får information om rutiner och om vad som gäller på avdelningen, men det dokumenteras inte. När en förvarstagen ska få del av Migrationsverkets beslut om förvar används alltid tolk om det behövs. Däremot dokumenteras inte att tolk har använts. Inte heller dokumenteras Migrationsverkets besök till en förvarstagen och därför går det inte att följa hur många besök som sker hos Kriminalvården. Häktesledningen uppgav att Migrationsverkets besök är ett led i utvisningsarbetet och den processen ansvarar inte Kriminalvården för. Däremot dokumenteras telefonkontakter med Migrationsverket och Polismyndigheten. Beslut om särskild tillsyn dokumenteras på suicidblanketten och tillkallande av jourläkare dokumenteras i en VB-logg. Däremot dokumenteras inte dessa uppgifter som daganteckningar i KVR.

Kompletterande information från häktet efter inspektionen

Kriminalvården inkom den 9 februari 2017 med efterfrågad statistik över antalet förvarstagna enligt utlänningslagen. Det var totalt 78 förvarstagna varav 50 som var placerade med stöd av 10 kap. 20 § första stycket 1 utlänningslagen och 28 som var placerade med stöd av 10 kap. 20 § första stycket 2 utlänningslagen.

Vid protokollet

Eva Fridén

Justerat den 22 december 2017

Lars Olsson

Uttalanden av chefsJO Elisabeth Rynning med anledning av inspektionen

Jag vill med anledning av de iakttagelser som redovisas i protokollet göra följande uttalanden.

Förvarstagna som placeras hos Kriminalvården

Opcat-enheten har på mitt uppdrag genomfört sju inspektioner av häkten under perioden januari–februari 2017.¹ Under inspektionsperioden var ca 80 förvarstagna placerade hos Kriminalvården² och i fem av de inspekterade häktena fanns förvarstagna placerade.³ Inspektionerna visar att de förvarstagna som placeras hos Kriminalvården vistas under avsevärt sämre förhållanden, och utan samma möjlighet att åtnjuta sina lagstadgade rättigheter, jämfört med de som är placerade i Migrationsverkets förvar. Det verksamhetsställe i Kriminalvården som i störst utsträckning lever upp till lagstiftningens krav på t.ex. kontakt med omvärlden är häktet Storboda. I sammanhanget bör noteras att häktet Storboda är ett gemensamhetshäkte där de intagna kan vistas tillsammans på avdelningarna.

Det framgår av protokollet att de förvarstagna sällan får besök av handläggare från Migrationsverket och att häktet inte varit med om att Migrationsverket tar tillbaka förvarstagna till ett förvar. Jag noterar i detta sammanhang att JO Cecilia Renfors i ett protokoll från inspektionen av Migrationsverkets förvar i Gävle påtalat behovet av en lagreglering av omprövning av s.k. säkerhetsplaceringar.⁴ En kopia av protokollet överlämnades till Regeringskansliet, Justitiedepartementet.

Jag kan konstatera att häktet Storboda, liksom övriga häkten som inspekterats under januari och februari 2017, uppvisar brister i hur de förvarstagnas rättigheter tillgodoses. I sammanhanget är det värt att notera att dåvarande chefsJO Elisabet Fura uttalat att det allra bästa skulle vara att Migrationsverket fick hela ansvaret för de förvarstagna som inte ska utvisas efter att ha avtjänat ett fängelsestraff, och att Kriminalvården befriades från detta uppdrag (JO 2014/15 s. 216). Denna frågeställning har jag anledning att återkomma till inom ramen för det initiativärende som jag beslutat om (se protokollet från Opcat-inspektion av häktet Huddinge, dnr 416-2017).

¹ Se förutom det nu aktuella ärendet JO:s ärenden avseende häktena Huddinge, dnr 416-2017, Kronoberg, dnr 417-2017, Gävle, dnr 418-2017, Sollentuna, dnr 419-2017, Halmstad, dnr 582-2017 och Ystad, dnr 583-2017.

² För information om antal förvarsplatser hos Migrationsverket, se JO:s protokoll efter Opcat-inspektionen av förvaret i Göteborg (dnr 1000-2017) och Migrationsverkets redovisning av ett regeringsbeslut (Ju2016-/03872/SIM, dnr 1.1.2-2016-80029).

³ I häktena Huddinge, Kronoberg, Gävle, Sollentuna och Storboda fanns förvarstagna placerade.

⁴ Se JO:s protokoll efter inspektionen av Migrationsverket, förvaret Gävle (dnr 4831-2016).

Tillsyn

Av protokollet framgår att det inte sker någon regelbunden tillsyn av förvarstagna efter inlåsning kl. 17.30. Detta innebär att intagna vistas långa tidsperioder utan mänsklig kontakt. Efter en tidigare inspektion av häktet Sollen-tuna (dnr 4969-2015) konstaterade dåvarande chefsJO Elisabet Fura bl.a. följande:

...en rutin där exempelvis nattpersonal tar en personlig kontakt med varje intagen innebär enligt min mening en viktig isoleringsbrytande åtgärd och även en viktig möjlighet för personalen att kontrollera de intagnas mående.

Jag instämmer i uttalandet och vill uppmana även häktet Storboda att se över och prioritera denna del av verksamheten.

Information om rättigheter

Varje intagen ska i anslutning till att han eller hon tas in i en förvaringslokal informeras om verkställighetens innebörd på ett språk som han eller hon förstår (2 § häktesförordningen [2010:2011]). En intagen ska i anslutning till att han eller hon tas in i häkte informeras om bl.a. rättigheter och skyldigheter och lokala rutiner. Informationen bör lämnas på ett språk som den intagne förstår, företrädesvis skriftligen eller genom skyltning eller i digitalt format (1 kap. 10 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om häkte, [KVFS 2011:2]).

Det framgår av protokollet att förvarstagna som är placerade i häktet inte alltid får skriftlig information om sina rättigheter och vilka rutiner som gäller i häktet.

Avsaknaden av skriftlig information medför att det finns en stor risk för att de förvarstagna inte får den information de har rätt till. Jag uppmanar därför häktet Storboda att omgående vidta åtgärder som säkerställer att samtliga förvarstagna får en fullständig och korrekt information på ett språk som de förstår, och att tolk används vid behov, så att de kan ta tillvara sina rättigheter. Informationen bör vara skriftlig och de förvarstagna bör få behålla den under hela vistelsen i häktet. Det bör även dokumenteras när informationen lämnades och vem som utförde uppgiften.

Individuell prövning vid beslut om kroppsvisitation

Av protokollet framgår att det finns en rutin som innebär att alla besökare till häktet Storboda ska passera genom en larmbåge (metalldetektor). En sådan åtgärd utgör en kroppsvisitation (prop. 1993/94:24 s. 33).

Om det är nödvändigt för att upprätthålla säkerheten i ett häkte, har Kriminalvården möjligheten att vidta en kroppsvisitation av alla personer som passerar in i häkte utan särskild prövning, men detta förutsätter att myndigheten har fattat ett beslut om allmän inpasseringskontroll med stöd av 4 kap. 11 § häkteslagen (2010:611). Beslut om allmän inpasseringskontroll fattas var tredje månad och har av Kriminalvården kopplats till häktenas säkerhetsklassificering. Häktet Storboda tillhör inte de häkten som omfattas av dessa beslut. Inte heller har häktet fattat beslut om kroppsvisitation i de enskilda fallen.

För den som besöker häktet Storboda fungerar anstaltens rutin för kroppsvisitation i praktiken som en allmän inpasseringskontroll. Jag vill uppmana häktet att säkerställa att en individuell prövning om behov av kroppsvisitation sker i samband med besök i häktet. JO har tidigare följt denna fråga avseende Kriminalvårdens anstalter och en återrapportering har lämnats av myndigheten avseende vidtagna åtgärder (dnr 3458-2015). Jag vill understryka det ansvar som Kriminalvårdens huvudkontor har för att se till att tillämpningen av lagstiftningen sker med förutsägbarhet och på ett rättssäkert sätt inom hela myndigheten.

Övrigt

Hälso- och sjukvård

Med anledning av att häktet inte tillhandhåller kuvert för tidsbeställningar till sjukvården utom i de fall en intagen särskilt begär det, vill jag framhålla att känslig information kan komma att ses av personer som inte ska ha del av denna. Detta är naturligtvis olämpligt (se protokoll från inspektionerna av anstalten Kirseberg, dnr 5272-2010, och anstalten Visby, dnr 6621-2016). Jag rekommenderar att häktet Storboda inför en rutin som innebär att anställda alltid erbjuder förvarstagna att lämna sitt meddelande till sjuksköterskan i ett kuvert.

Dokumentation

Av protokollet framgår att dokumentationen av rutiner, händelser och genomförda åtgärder sker i varierande omfattning och på olika sätt. Jag vill påminna om den dokumentationsplikt som finns inom Kriminalvården (5 § häktesförordningen och 7 kap. 1 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om häkte [KVFS 2011:2]) och understryka att dokumentationen är nödvändigt för att kunna granska och kontrollera händelser i efterhand, men också för att kunna följa upp och förbättra förhållanden framöver. Jag rekommenderar därför häktet Storboda att se över sina dokumentationsrutiner och vidta åtgärder för att fullgöra sin dokumentationsplikt.

Protokollet föranleder i övrigt inte några åtgärder eller uttalanden från min sida.

2017-12-22

Elisabeth Rynning

Sändlista:

Kriminalvården, huvudkontoret

Kriminalvården, region Stockholm

Kriminalvården, häktet Storboda

Migrationsverket, förvarsavdelningen